

De werking van het HERMES-model

Een beschrijving aan de hand van varianten

September 2018

Delphine Bassilière, Ludovic Dobbelaere, Filip Vanhorebeek
db@plan.be, ldo@plan.be, fvh@plan.be

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut die beleidsrelevante studies en vooruitzichten maakt over economische, socio-economische en milieuvraagstukken. Daarnaast bestudeert het de integratie van die vraagstukken in een context van duurzame ontwikkeling. Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

De werkzaamheden van het FPB worden steeds gekenmerkt door een onafhankelijke benadering, transparantie en aandacht voor het algemeen welzijn. De kwaliteit van de gegevens, een wetenschappelijke methodologie en de empirische geldigheid van de analyses staan daarbij centraal. Tot slot zorgt het FPB voor een ruime verspreiding van de resultaten van zijn werkzaamheden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2018/7433/25

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

De werking van het HERMES-model

Een beschrijving aan de hand van varianten

September 2018

Delphine Bassilière, Ludovic Dobbelaere, Filip Vanhorebeek
db@plan.be, ldo@plan.be, fvh@plan.be

Abstract - Deze working paper illustreert de werking van het HERMES-model aan de hand van acht beleidsvarianten. De hier voorgestelde maatregelen worden gesimuleerd ten opzichte van een referentiescenario, nl. de Economische vooruitzichten 2018-2023 (juni 2018). Ze verhogen de overheidsuitgaven of verminderen de overheidsontvangsten over een periode van vijf jaar.

Jel Classification - C5, E17

Keywords - HERMES, middellange termijn, variantanalyse

Inhoudstafel

1. Inleiding en hypothesen.....	1
2. Kenmerken van het HERMES-model en gevolgen voor de varianten.....	3
3. Modaliteiten en resultaten	5
3.1. Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten)	5
3.2. Een verhoging van de overheidsinvesteringen	7
3.3. Een btw-verlaging op de particuliere consumptie	10
3.4. Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen	12
3.5. Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen	15
3.6. Een verlaging van de werknemersbijdragen	18
3.7. Een verhoging van de sociale uitkeringen	20
3.8. Een verlaging van de personenbelasting	23

Lijst van tabellen

Tabel 1	Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten) - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	6
Tabel 2	Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten) - Impact op de overheidsfinanciën	7
Tabel 3	Een verhoging van de overheidsinvesteringen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	8
Tabel 4	Een verhoging van de overheidsinvesteringen - Impact op de overheidsfinanciën	9
Tabel 5	Een btw-verlaging op de particuliere consumptie - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	11
Tabel 6	Een btw-verlaging op de particuliere consumptie - Impact op de overheidsfinanciën	12
Tabel 7	Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	13
Tabel 8	Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen - Impact op de overheidsfinanciën	15
Tabel 9	Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen - Belangrijkste macro- economische en sectorale resultaten	16
Tabel 10	Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen - Impact op de overheidsfinanciën	17
Tabel 11	Een verlaging van de werknemersbijdragen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	19
Tabel 12	Een verlaging van de werknemersbijdragen - Impact op de overheidsfinanciën	20
Tabel 13	Een verhoging van de sociale uitkeringen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	21
Tabel 14	Een verhoging van de sociale uitkeringen - Impact op de overheidsfinanciën	22
Tabel 15	Een verlaging van de personenbelasting - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten	24
Tabel 16	Een verlaging van de personenbelasting - Impact op de overheidsfinanciën	25

1. Inleiding en hypothesen

Deze working paper illustreert de werking van het HERMES-model aan de hand van acht beleidsvarianten. Het model werd door het FPB ontwikkeld om middellangetermijnprojecties en -analyses op te stellen voor de Belgische economie. Het wordt ook gebruikt voor de berekening van de impact van beleidsmaatregelen.¹ De belangrijkste kenmerken van HERMES worden samengevat in hoofdstuk 2. Een meer gedetailleerde beschrijving is terug te vinden in een working paper van 2013.² Het model wordt regelmatig herschat, rekening houdend met nieuwe informatie (waaronder updates van nationale rekeningen of input-outputtabellen).³

Zoals gebruikelijk worden de varianten gesimuleerd ten opzichte een referentiescenario. De maatregelen verhogen de overheidsuitgaven of verminderen de overheidsontvangsten over een periode van vijf jaar. Om de vergelijking van de resultaten te vergemakkelijken bedraagt de ex ante schok in elke variant jaarlijks 0,5 % van het nominale bbp van de basissimulatie. Voor het hier gekozen referentiescenario, nl. de in juni 2018 gepubliceerde Economische vooruitzichten 2018-2023, komt dat neer op ongeveer 2,3 miljard euro op korte termijn (met 2019 als jaar t) en 2,6 miljard op middellange termijn (met 2023 als jaar t+4). De volgende varianten komen aan bod:

1. Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten)
2. Een verhoging van de overheidsinvesteringen
3. Een btw-verlaging op de particuliere consumptie
4. Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen
5. Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen
6. Een verlaging van de werknemersbijdragen
7. Een verhoging van de sociale uitkeringen
8. Een verlaging van de personenbelasting

De maatregelen worden gefinancierd door een toename van de overheidsschuld. Er wordt geen alternatieve financiering (via besparingen of lastenverhogingen) voorzien. Op zich is dat een weinig plausibele hypothese in het licht van de Europese regels over begrotingsdiscipline, maar het laat toe om de budgettaire terugverdieneffecten voor de overheid te ramen. Door de gunstige invloed van de maatregelen op de economische activiteit en op de werkgelegenheid zullen de budgettaire kosten voor de overheid ex post immers kleiner uitvallen dan ex ante.

---

¹ Zie o.m. 'Socialezekerheidsbijdrageverminderingen en herfinancieringsmaatregelen', rapport in samenwerking met de Nationale Bank van België (april 2011), 'Évaluation des effets des principales mesures gouvernementales sur la croissance économique et l'emploi. Une analyse réalisée à l'aide du modèle HERMES', FPB, nota (januari 2015), 'Macro-economische en budgettaire effecten van de tax shift maatregelen van de federale regering', FPB, rapport (november 2015) en 'De economische impact van een btw-verhoging op voeding en op alcoholvrije dranken', FPB, rapport (september 2016).

² Zie 'A new version of the HERMES model: HERMES III', Federaal Planbureau, Working Paper 13-13 (November 2013).

³ De in Working Paper 13-13 voorgestelde paramaterschattingen zijn dan ook een momentopname, al zullen die resultaten van het ene jaar op het andere niet fundamenteel veranderen.

We veronderstellen dat de maatregelen geen impact hebben op de nominale rentevoeten. In het geval van schuldfinanciering is het niveau van de rentevoeten in het referentiescenario uiteraard belangrijk voor de omvang van de bijkomende rentelasten. In het referentiescenario van deze working paper wordt uitgegaan van een geleidelijke toename van de rentevoeten, wat de budgettaire terugverdieneffecten van de maatregelen enigszins afremt op middellange termijn.

De modellering van de arbeidsmarkt gebeurt in het HERMES-model per bedrijfstak en per type werknemer (laag- en hoogverloonden, jonge en oudere werknemers). Met het oog op variantanalyse kan voor de loonvorming worden geopteerd voor 'endogene' lonen of voor 'exogene' lonen. In het eerste geval wordt de logica van vrije loononderhandelingen gevolgd en hebben de gesimuleerde maatregelen een impact op de bruto-uurlonen vóór indexering. De arbeidskosten – en daarvan afgeleid de brutolonen – hangen immers af van een aantal macro-economische determinanten (productiviteit, werkloosheidsgraad en (para)fiscaliteit) die door de maatregelen van de varianten worden beïnvloed. In het tweede geval wordt de ontwikkeling van de bruto-uurlonen vóór indexering van het referentiescenario behouden en hebben de bijkomende maatregelen daarop geen impact. Omdat het referentiescenario reeds gekenmerkt wordt door krapte in bepaalde segmenten van de arbeidsmarkt (met een continue daling van de globale werkloosheidsgraad in de projectieperiode) lijkt het weinig realistisch om te veronderstellen dat expansieve maatregelen geen impact hebben op de loonvorming. Daarom wordt in deze working paper geopteerd voor een endogene benadering van de lonen.⁴ Merk echter op dat de econometrisch geschatte coëfficiënten van de loonvergelijkingen onvermijdelijk worden beïnvloed door de wettelijke omkadering van de Belgische lonen (wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen) en door de in het verleden genomen maatregelen om de arbeidskosten te beperken.

---

⁴ Bovendien wordt de ontwikkeling van de Belgische lonen in het referentiescenario vanaf 2019 bepaald door de loonequaties van het model. Dit als gevolg van het ontbreken van projecties m.b.t. de lonen in de privésector van de drie referentielanden uit de wet tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen (Duitsland, Frankrijk en Nederland). Het lijkt dan ook logisch om die equaties ook voor variantanalyses te gebruiken.

2. Kenmerken van het HERMES-model en gevolgen voor de varianten

HERMES is een macro-econometrisch model voor de Belgische economie, dat ontworpen werd met het oog op het maken van vooruitzichten en analyses op middellange termijn. In functie daarvan werd een aantal keuzes gemaakt waarvan men zich bewust moet zijn voor een correcte interpretatie van de resultaten die in deze working paper worden gepresenteerd.

Het model onderscheidt de drie optieken van het bbp (productie, bestedingen en inkomens) en de verschillende economische agenten (gezinnen, instellingen zonder winstoogmerk, bedrijven, overheid en buitenland). Het bevat naast regressievergelijkingen – die het gedrag van de economische agenten weerspiegelen en meestal de vorm aannemen van foutencorrectievergelijkingen⁵ – ook heel wat identiteiten en technische vergelijkingen om de modelresultaten coherent te maken en de nodige details te leveren.

HERMES wordt gekenmerkt door een sterke mate van desaggregatie. De totale productie wordt geleverd door vijftien bedrijfstakken, terwijl de particuliere consumptie opgesplitst is in zestien grote categorieën van goederen en diensten, waarvan sommige nog verder opgesplitst worden om bijvoorbeeld specifieke accijnzen correct te kunnen verrekenen. De coherentie tussen de vraag en de productie wordt verzekerd door gebruik te maken van input/output-tabellen. Ondanks dat detail is het niet mogelijk om enkel met het model een antwoord te geven op enkele heel specifieke vragen. Zo onderscheidt HERMES geen verschillende types van gezinnen (bv. naar inkomen) waardoor het niet mogelijk is om de herverdelende effecten van een maatregel te becijferen. Daarenboven is het model niet geschikt om een idee te geven van de impact op grensaankopen bij forse aanpassingen van accijnzen of btw-voeten. Ook wordt bij de simulatie van een verlaging van de vennootschapsbelasting geen rekening gehouden met wijzigingen in de relatieve aantrekkelijkheid van België voor investeerders.

De aard van het model impliceert dat de economische activiteit hoofdzakelijk wordt bepaald door de vraag en dat de productie zich daaraan aanpast. Technologische vooruitgang wordt in het model als exogeen beschouwd. Daardoor hebben overheidsmaatregelen geen invloed op de totale factorproductiviteit. Zulke aanbodeffecten kunnen zich echter op korte termijn voordoen en worden belangrijker naarmate de beschouwde horizon langer wordt.

Het arbeidsaanbod is exogeen in HERMES en reageert bijgevolg niet op bijvoorbeeld activeringsmaatregelen.⁶ Er wordt tevens verondersteld dat elke toename van de vraag naar arbeid kan worden voldaan met het bestaande aanbod⁷, al kan dat leiden tot opwaartse druk op de lonen.

⁵ Daarbij wordt een langetermijnvergelijking – die afgeleid is uit de economische theorie – gecombineerd met een kortetermijnspecificatie die meer empirisch geïnspireerd is. Op die manier garandeert het model op langere termijn resultaten die in lijn liggen met de theorie, maar worden op korte termijn afwijkingen toegestaan. Het foutencorrectiemechanisme laat toe om die verschillen (tussen het feitelijke en het lange-termijn evenwichtsniveau van de te verklaren variabele) in een bepaald jaar gedeeltelijk te corrigeren in het daaropvolgende jaar.

⁶ Het FPB ontwikkelt momenteel een microsimulatiemodel om de impact van bepaalde maatregelen op het arbeidsaanbod te kwantificeren. Op basis van de resultaten van dat nieuwe model zou het in HERMES exogene arbeidsaanbod dan kunnen worden aangepast.

⁷ Elke toename van de werkgelegenheid vertaalt zich bijgevolg in een even grote afname van het aantal werklozen.

Gelet op de grote lineariteit van de reacties in HERMES, zullen de resultaten van de varianten vrijwel proportioneel wijzigen indien een maatregel groter of kleiner is dan 0,5% van het bbp. De simulatieresultaten gelden ook in het omgekeerde geval (hogere heffingen of lagere overheidsbestedingen), maar dan uiteraard met een omgekeerd teken. Daardoor kan de lezer ook een idee krijgen van de grootteorde van het modelresultaat indien enkele maatregelen worden gecombineerd. Zo kan bijvoorbeeld een bijdragevermindering gepaard gaan met (en dus gefinancierd worden door) een verhoging van andere lasten.

Ondanks bovenstaande beperkingen, blijft HERMES voor het FPB het centrale instrument voor macro-economische projecties en beleidsanalyses op korte en op middellange termijn. In dat type van model kunnen economische relaties immers zeer gedetailleerd en op een coherente manier worden opgenomen. Een andere benadering in de hedendaagse macro-economie is die van de DSGE-modellen.⁸ Door hun complexiteit kunnen die modellen evenwel niet dezelfde mate van detail leveren.⁹

---

⁸ Dit is de afkorting van Dynamic Stochastic General Equilibrium. In dit type van modellen worden gedragsrelaties afgeleid vanuit optimaliserend en vooruitkijkend gedrag van de agenten. Dat betekent bijvoorbeeld dat een deel van de consumenten hun consumptie optimaliseren over hun levensduur, terwijl in macro-econometrische modellen zoals HERMES de consumptie afhangt van het beschikbaar inkomen, vermogenscomponenten en de werkloosheidsgraad.

⁹ Deze modellen hanteren een meer structurele benadering van de economie, waarbij bv. effecten van maatregelen op de productiviteit of op de lange-termijnhoudbaarheid van de overheidsfinanciën worden meegenomen in de analyse. De benadering is daardoor noodgedwongen meer gestileerd, minder gefocust op korte-termijneffecten en minder geschikt voor macro-economische projecties. Met de Belgische versie van het QUEST III-model heeft het FPB een dergelijk model toegevoegd aan zijn instrumentarium voor de simulatie van structurele hervormingen.

3. Modaliteiten en resultaten

Dit hoofdstuk bespreekt de modaliteiten en de belangrijkste resultaten van de varianten. Per gesimuleerde maatregel worden de resultaten in twee tabellen voorgesteld. De eerste tabel toont de impact op het bbp en zijn componenten in volume, op de deflatoren, op de werkgelegenheid en op het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland. De tweede tabel vat de impact op de rekening van de gezamenlijke overheid samen. De effecten van de maatregelen worden weergegeven in verschillen (procentueel, in procentpunt¹⁰ of in absolute termen) ten opzichte van de basissimulatie voor de jaren t, t+2 en t+4.

3.1. Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten)

a. Modaliteiten

De overheidsconsumptie bestaat grotendeels uit de sociale uitkeringen in natura, de overheidslonen, afschrijvingen en de netto-aankoop van goederen en diensten. Die laatste categorie wordt tijdens de jaren t tot t+4 verhoogd met een bedrag dat ex ante overeenstemt met 0,5 % van het nominale bbp van de basissimulatie.¹¹

b. Macro-economische effecten

Aangezien de overheidsconsumptie een bestedingscomponent is van het bbp, heeft de maatregel een rechtstreekse impact op het bbp. Het bbp in volume ligt in de jaren t en t+4 resp. 0,35 % en 0,32 % boven zijn niveau van de basissimulatie, wat betekent dat de budgettaire multiplier¹² kleiner is dan 1 en geleidelijk afneemt (van 0,70 in het eerste jaar tot 0,64 op middellange termijn). De toename van de binnenlandse vraag verhoogt immers ook de invoer, wat de positieve impact op het bbp beperkt. In het eerste jaar worden ruim 3 000 jobs gecreëerd. Dat aantal stijgt vervolgens tot ruim 4 000, maar beperkt zich op middellange termijn opnieuw tot iets minder dan 4 000 personen als gevolg van de opwaartse druk op de lonen (die endogeen worden bepaald, zie hoofdstuk 1). De toename van de binnenlandse vraag is niet alleen toe te schrijven aan de overheidsbestedingen. De werkgelegenheidscreatie verhoogt het beschikbaar gezinsinkomen, wat een gunstige impact heeft op de particuliere consumptie en – meer geleidelijk – op de investeringen in woongebouwen. Bovendien stimuleert de hogere productie in de marktsector de bedrijfsinvesteringen.

De maatregel zet via de lonen een licht opwaartse druk op de prijzen. De impact op de competitiviteit van Belgische producten in het buitenland is evenwel beperkt, waardoor de uitvoerprestaties

¹⁰ Enkele variabelen in de tabellen zijn uitgedrukt in procent van het bbp. In dat geval wordt het verschil in procentpunt van het bbp weergegeven (waarbij het verschil t.o.v. de basissimulatie wordt verklaard door wijzigingen van de teller én van de noemer).

¹¹ De aankoop van goederen en diensten wordt opgetrokken, terwijl de verkoop ongewijzigd wordt gelaten.

¹² De budgettaire multiplier meet de impact van een verandering in de overheidsuitgaven of -inkomsten op de economische activiteit. Concreet wordt de ex post toename van het bbp in volume vergeleken met de ex ante impact op het overheidssaldo (0,5 % van het bbp).

nauwelijks worden beïnvloed. Niettemin verslechtert het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland als gevolg van de gestegen invoer.

Op bedrijfstakniveau is de maatregel vooral gunstig voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid in de marktdiensten (die het grootste deel van de aankoop van goederen en diensten door de overheid leveren) en de bouw. De positieve impact is minder uitgesproken voor de verwerkende nijverheid, waarvan de prestaties sterker afhangen van de uitvoer.

Tabel 1 Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten) - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,09	0,14	0,17
Overheidsconsumptie	2,16	2,17	2,16
Investerings	0,30	0,41	0,41
. Bedrijven	0,43	0,53	0,53
. Overheid	0,00	-0,00	-0,00
. Woningen	0,00	0,20	0,22
Uitvoer	0,00	-0,00	-0,02
Invoer	0,30	0,35	0,36
Bbp	0,35	0,34	0,32
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	<i>0,70</i>	<i>0,69</i>	<i>0,64</i>
Deflator van de particuliere consumptie	0,02	0,05	0,12
Bbp-deflator	0,02	0,07	0,15
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	3,45	4,38	3,73
. in %	0,07	0,09	0,08
Productiviteit per uur (ondernemingen)	0,26	0,22	0,20
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	0,14	0,28	0,40
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-0,12	0,07	0,20
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,20	0,21	0,21
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,26	-0,31	-0,33
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,30	0,29	0,26
- verwerkende nijverheid	0,22	0,20	0,15
- bouw	0,22	0,28	0,27
- marktdiensten	0,37	0,35	0,32
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,07	0,09	0,08
- verwerkende nijverheid	0,04	0,03	-0,01
- bouw	0,05	0,06	0,02
- marktdiensten	0,10	0,13	0,11

(*) Zie voetnoot 12.

c. Impact op de overheidsfinanciën

De maatregel verhoogt de economische activiteit, wat resulteert in bijkomende fiscale en parafiscale ontvangsten t.o.v. de basissimulatie. De toename van de particuliere consumptie en van de woningbouw leidt tot meer indirecte belastingen. De bijkomende banen en de hogere lonen zorgen voor een stijging van de socialezekerheidsbijdragen en van de ontvangsten uit de personenbelasting. Hogere bedrijfswinsten doen de ontvangsten uit de vennootschapsbelasting toenemen. Bovendien wordt de impact op de indirecte belastingontvangsten versterkt doordat de betaalde btw op de overheidsconsumptie van goederen en diensten niet terugvorderbaar is. Een deel van die uitgaven

wordt dus rechtstreeks door de overheid gerecupereerd. In totaal liggen de overheidsontvangsten op middellange termijn 1,2 miljard euro hoger dan hun niveau van de basissimulatie.

De overheidsuitgaven stijgen eveneens ten opzichte van de basissimulatie, nl. met 3,1 miljard euro in het jaar t+4. Het grootste deel van die toename is uiteraard afkomstig van de intermediaire consumptie (die zowel ex post als ex ante met 2,6 miljard euro toeneemt). Ook de rentelasten stijgen als gevolg van de verslechtering van het primair saldo. Het vorderingensaldo valt terug met 1,9 miljard euro in t+4 ten opzichte van de basissimulatie, wat overeenstemt met een terugverdieneffect¹³ van 27 %.

Tabel 2 Een verhoging van de overheidsconsumptie (netto-aankoop van goederen en diensten) - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	830	1040	1218
A. Fiscale ontvangsten	680	785	876
1. Directe belastingen	308	342	365
Huishoudens	117	217	277
Vennootschappen	187	121	83
Overige	4	5	6
2. Indirecte belastingen	357	426	490
3. Vermogensheffingen	15	17	20
B. Sociale premies	133	230	306
C. Overige ontvangsten	16	25	37
2. Uitgaven	2361	2701	3132
A. Primaire uitgaven	2353	2644	2979
1. Lopende uitgaven	2349	2633	2955
a) Beloning van werknemers	12	32	75
b) Intermediair verbruik en belastingen	2331	2481	2637
c) Sociale uitkeringen	-14	86	194
d) Overige	19	33	48
2. Kapitaaluitgaven	5	11	24
a) Bruto investeringen in vaste activa	4	9	20
b) Overige	1	2	5
B. Rentelasten	7	57	153
3. Primair saldo	-1524	-1604	-1761
4. Vorderingensaldo	-1531	-1661	-1914
in % van het bbp	-0,32	-0,33	-0,36
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	2328	2473	2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	34%	33%	27%

(*) Zie voetnoot 13.

3.2. Een verhoging van de overheidsinvesteringen

a. Modaliteiten

De overheidsinvesteringen worden tijdens de jaren t tot t+4 verhoogd met een bedrag dat ex ante overeenstemt met 0,5 % van het nominale bbp van de basissimulatie. Hierbij moet worden vermeld dat het HERMES-model enkel rekening houdt met bestedingseffecten en abstractie maakt van aanbodeffecten die de productiviteit van kapitaal en van arbeid in de privésector verhogen.¹⁴

¹³ Door de geïnduceerde effecten van de maatregel (op de economische activiteit, de werkgelegenheid en de prijzen) is de negatieve impact op het vorderingensaldo ex post kleiner dan ex ante. Het terugverdieneffect meet het verschil tussen beide in procent van de ex ante kostprijs van de maatregel.

¹⁴ Die positieve impact op de productiefunctie van de privésector werd door het FPB reeds onderzocht met behulp van het QUEST III-model van de Europese Commissie. Zie 'Public Investment in Belgium. Current state and Economic Impact', Federaal Planbureau, Working Paper 1-17 (januari 2017). Er zijn nog verschillen tussen de modaliteiten van die studie en de

b. Macro-economische effecten

Net als de overheidsconsumptie zijn de overheidsinvesteringen een bestedingscomponent van het bbp, waardoor de maatregel een rechtstreekse impact heeft op het bbp. Het bbp in volume ligt in de jaren t en t+4 resp. 0,29 % en 0,36 % boven zijn niveau van de basissimulatie, wat betekent dat de budgettaire multiplier kleiner blijft dan 1, maar licht stijgt (van 0,58 in het eerste jaar tot 0,72 op middellange termijn). De toename van de binnenlandse vraag verhoogt immers ook de invoer, waardoor de positieve impact op het bbp wordt beperkt. In het eerste jaar worden bijna 4 000 jobs gecreëerd en op middellange termijn 6 000. De toename van de binnenlandse vraag is niet enkel toe te schrijven aan de overheidsinvesteringen. De werkgelegenheidscreatie en de toename van de lonen verhogen het beschikbaar gezinsinkomen, wat een gunstige impact heeft op de particuliere bestedingen (consumptie en investeringen in woongebouwen). Bovendien stimuleert de hogere activiteit de bedrijfsinvesteringen. Ten slotte neemt de overheidsconsumptie geleidelijk toe omdat de afschrijvingen op de overheidsinvesteringen daar (conform de nationale rekeningen) deel van uitmaken.

Tabel 3 Een verhoging van de overheidsinvesteringen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,06	0,10	0,11
Overheidsconsumptie	-0,00	0,37	0,67
Investeringen	2,38	2,44	2,44
. Bedrijven	0,39	0,49	0,53
. Overheid	21,24	20,39	20,11
. Woningen	0,00	0,15	0,16
Uitvoer	0,00	-0,00	-0,01
Invoer	0,34	0,42	0,46
Bbp	0,29	0,34	0,36
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	<i>0,58</i>	<i>0,68</i>	<i>0,72</i>
Deflator van de particuliere consumptie	0,01	0,03	0,10
Bbp-deflator	0,01	0,06	0,15
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	3,85	5,92	5,90
. in %	0,08	0,12	0,12
Productiviteit per uur (ondernemingen)	0,19	0,18	0,19
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	0,09	0,23	0,38
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-0,10	0,05	0,19
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,14	0,15	0,15
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,30	-0,38	-0,43
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,26	0,29	0,30
- verwerkende nijverheid	0,25	0,27	0,24
- bouw	1,47	1,47	1,44
- marktdiensten	0,20	0,24	0,26
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,08	0,12	0,12
- verwerkende nijverheid	0,06	0,07	0,03
- bouw	0,67	0,95	1,01
- marktdiensten	0,05	0,09	0,09

(*) Zie voetnoot 12.

variant die hier besproken wordt, waardoor de simulatieresultaten van elkaar afwijken. De QUEST-simulatie betreft een permanente toename van de overheidsinvesteringen (dus niet beperkt tot vijf jaar), die budgettair wordt gecompenseerd door een belastingverhoging (dus niet door schuldfinanciering). Bovendien reageren de rentevoeten in die simulatie op de schok (terwijl ze hier ongewijzigd blijven).

Net als in de voorgaande variant is er een licht opwaartse druk op de prijzen, worden de uitvoerprestaties daardoor nauwelijks beïnvloed, maar verslechtert het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland als gevolg van de gestegen invoer.

Op bedrijfstakniveau is de maatregel vooral gunstig voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid in de bouw, die de belangrijkste producent van de overheidsinvesteringen is. In vergelijking daarmee is de impact veel beperkter voor de verwerkende nijverheid en de marktdiensten.

c. Impact op de overheidsfinanciën

Het vorderingensaldo van de gezamenlijke overheid verslechtert door de verhoging van de overheidsinvesteringen, maar die terugval blijft ex post (1,8 miljard euro in het jaar t+4) beperkter dan de ex ante besteding (2,6 miljard euro). De initiële kostprijs van de maatregel wordt deels gec recupereerd, waarbij het terugverdieneffect (met inbegrip van de toenemende rentelasten) 30 % bedraagt op middellange termijn.

De toename van de economische activiteit en – in het verlengde daarvan – de toegenomen loonmassa zorgen voor bijkomende fiscale en parafiscale ontvangsten ten opzichte van de basissimulatie. De indirecte belastingen dragen daar het meest toe bij: naast de bijkomende indirecte belastingen afkomstig uit de hogere gezinsuitgaven (onrechtstreekse impact), recupereert de overheid een deel van de kostprijs van de maatregel rechtstreeks via de btw op de bijkomende overheidsinvesteringen. In totaal liggen de overheidsontvangsten op middellange termijn bijna 1,3 miljard euro boven hun basisniveau.

Tabel 4 Een verhoging van de overheidsinvesteringen - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	818	1039	1258
A. Fiscale ontvangsten	696	796	900
1. Directe belastingen	196	205	211
Huishoudens	89	189	266
Vennootschappen	103	12	-61
Overige	3	5	6
2. Indirecte belastingen	489	575	667
3. Vermogensheffingen	12	16	22
B. Sociale premies	110	220	321
C. Overige ontvangsten	12	23	38
2. Uitgaven	2328	2649	3086
A. Primaire uitgaven	2319	2589	2936
1. Lopende uitgaven	-14	100	281
a) Beloning van werknemers	3	21	62
b) Intermediair verbruik en belastingen	1	7	20
c) Sociale uitkeringen	-35	36	144
d) Overige	16	36	55
2. Kapitaaluitgaven	2334	2489	2655
a) Bruto investeringen in vaste activa	2333	2488	2651
b) Overige	0	1	4
B. Rentelasten	9	60	150
3. Primair saldo	-1501	-1550	-1678
4. Vorderingsaldo	-1510	-1610	-1828
in % van het bbp	-0,32	-0,32	-0,34
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	2328	2473	2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	35%	35%	30%

(*) Zie voetnoot 13.

De totale overheidsuitgaven liggen 3,1 miljard euro hoger dan in de basissimulatie, wat vooral is toe te schrijven aan de stijging van de bruto-investeringen in vaste activa met 2,6 miljard euro (zowel ex ante als ex post). De rentelasten stijgen als gevolg van de verslechtering van het primair saldo.

3.3. Een btw-verlaging op de particuliere consumptie

a. Modaliteiten

De particuliere consumptie wordt in HERMES opgesplitst in een twintigtal categorieën van goederen en diensten. De impliciete btw-voeten¹⁵ van die categorieën worden in deze variant proportioneel¹⁶ verlaagd, waarbij het ex ante verlies aan btw-ontvangsten voor de overheid overeenstemt met 0,5 % van het nominale bbp in de basissimulatie.

b. Macro-economische effecten

Een btw-verlaging op de particuliere consumptie heeft een rechtstreekse impact op het niveau van de consumptieprijzen. Dat prijspeil komt op korte termijn 1,09 % en op middellange termijn 1,16 % lager uit dan in de basissimulatie, wat de koopkracht van de particulieren ondersteunt.¹⁷ In het jaar t+4 liggen de particuliere consumptie en de investeringen in woongebouwen resp. 0,54 % en 0,60 % hoger dan in de basissimulatie. De maatregel komt ook de competitiviteit van de Belgische producten in het buitenland ten goede dankzij een daling van de loonkosten per eenheid product, waardoor de uitvoer licht toeneemt. De toename van de economische activiteit stimuleert ook de bedrijfsinvesteringen. Het bbp in volume komt in de jaren t en t+4 resp. 0,12 % en 0,17 % uit boven zijn niveau van de basissimulatie. Het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland verslechtert doordat de invoer sterker toeneemt dan de uitvoer.

Het beschikbaar inkomen van de particulieren wordt ook ondersteund door de positieve impact van de maatregel op de werkgelegenheid. In het eerste jaar worden ruim 11 000 jobs gecreëerd en op middellange termijn bijna 16 000. De daling van de nominale uurloonkosten ten opzichte van de basissimulatie (die het gevolg is van de beperktere indexering) maakt de economische activiteit arbeidsintensiever, wat een daling van de productiviteit per gewerkt uur impliceert.

¹⁵ Die impliciete (of gemiddelde) btw-voeten kunnen afwijken van de officiële tarieven omdat er binnen één categorie meerdere btw-voeten van toepassing kunnen zijn (bv. in het geval van voeding).

¹⁶ De impliciete btw-voeten worden in deze variant dus met hetzelfde percentage verminderd, nl. met bijna 12 %, niet met hetzelfde aantal procentpunten. Voor een consumptie categorie met een impliciete btw-voet van bv. 21 % komt dat neer op een aanpassing van die impliciete voet tot 18,6 %.

¹⁷ Weliswaar leidt de daling van het prijspeil tot een beperktere indexering van de lonen en van de sociale uitkeringen. Het beschikbaar inkomen van de particulieren bevat echter ook componenten (bv. inkomen uit vermogen) die niet onder de automatische indexering vallen. Voor die componenten speelt het koopkrachteffect wel voluit.

Tabel 5 Een btw-verlaging op de particuliere consumptie - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,27	0,43	0,54
Overheidsconsumptie	0,01	0,04	0,07
Investerings	0,11	0,26	0,31
. Bedrijven	0,17	0,26	0,27
. Overheid	-0,00	0,00	0,00
. Woningen	0,00	0,41	0,60
Uitvoer	0,06	0,05	0,03
Invoer	0,11	0,19	0,23
Bbp	0,12	0,16	0,17
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	0,24	0,33	0,34
Deflator van de particuliere consumptie	-1,09	-1,18	-1,16
Bbp-deflator	-0,88	-0,94	-0,89
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	11,43	17,19	15,73
. in %	0,24	0,35	0,32
Productiviteit per uur (ondernemingen)	-0,13	-0,22	-0,18
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	-1,19	-0,97	-0,70
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-1,05	-0,75	-0,52
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,57	0,57	0,61
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,11	-0,16	-0,21
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,11	0,15	0,16
- verwerkende nijverheid	0,20	0,22	0,18
- bouw	0,09	0,20	0,23
- marktdiensten	0,12	0,15	0,16
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,24	0,35	0,32
- verwerkende nijverheid	0,27	0,38	0,33
- bouw	0,50	0,69	0,59
- marktdiensten	0,27	0,41	0,38

(*) Zie voetnoot 12.

c. Impact op de overheidsfinanciën

De daling van het algemene prijspeil heeft een aanzienlijke impact op de overheidsfinanciën doordat het de nominale toename afremt van verschillende ontvangsten- en uitgavencategorieën.

Wat de overheidsontvangsten betreft, is er uiteraard een aanzienlijke terugval van de indirecte fiscale ontvangsten ten opzichte van de basissimulatie (ex post 2,7 miljard euro in het jaar t+4 t.o.v. ex ante 2,6 miljard euro¹⁸). De ontvangsten uit de door de gezinnen betaalde directe belastingen gaan eveneens achteruit. Het positief effect van de loon- en werkgelegenheidsgroei wordt immers ruimschoots gecompenseerd door het negatief effect van de lagere indexering van de inkomens¹⁹. Hetzelfde fenomeen verklaart de inkrimping van de socialezekerheidsbijdragen ten opzichte van de basissimulatie. De ontvangsten uit de vennootschapsbelasting stijgen aanvankelijk doordat de bedrijfswinsten worden opgedreven door de toename van de economische activiteit en de vermindering van de loonmassa betaald door de ondernemingen (beperkte loonindexering). Dat effect zwakt echter geleidelijk af naarmate de daling van het prijspeil en de hogere lonen de marges van de ondernemingen

¹⁸ Naast de btw-ontvangsten dalen enkele andere categorieën van de indirecte belastingen eveneens door deze maatregel (o.a. registratierechten) omdat ze worden verondersteld de evolutie van het bbp in lopende prijzen of van de consumptieprijzen te volgen. Bijgevolg vallen de totale indirecte belastingen sterker terug dan de btw-ontvangsten.

¹⁹ Het automatische loonindexeringsmechanisme wordt in alle varianten in aanmerking genomen.

aantasten. De totale overheidsontvangsten liggen op middellange termijn 3,7 miljard euro onder hun basisniveau.

Tabel 6 Een btw-verlaging op de particuliere consumptie - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	-3755	-3638	-3659
A. Fiscale ontvangsten	-2931	-2926	-3016
1. Directe belastingen	-481	-295	-300
Huishoudens	-733	-348	-278
Vennootschappen	260	61	-13
Overige	-8	-9	-9
2. Indirecte belastingen	-2420	-2598	-2684
3. Vermogensheffingen	-30	-33	-32
B. Sociale premies	-538	-399	-305
C. Overige ontvangsten	-287	-314	-337
2. Uitgaven	-2195	-2692	-2709
A. Primaire uitgaven	-2203	-2737	-2809
1. Lopende uitgaven	-2136	-2673	-2755
a) Beloning van werknemers	-580	-665	-686
b) Intermediair verbruik en belastingen	-201	-230	-238
c) Sociale uitkeringen	-1194	-1601	-1650
d) Overige	-160	-177	-181
2. Kapitaaluitgaven	-67	-64	-55
a) Bruto investeringen in vaste activa	-27	-18	-9
b) Overige	-40	-46	-45
B. Rentelasten	8	45	101
3. Primair saldo	-1553	-902	-849
4. Vorderingsaldo	-1560	-947	-950
in % van het bbp	-0,35	-0,21	-0,20
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	-2328	-2473	-2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	33%	62%	64%

(*) Zie voetnoot 13.

De totale overheidsuitgaven gaan ook fors achteruit (-2,7 miljard euro in t+4), dit als gevolg van het negatief prijseffect (geringere groei van de geïndexeerde overheidsuitgaven) en de daling van de werkloosheid. Enkel de rentelasten stijgen ten opzichte van de basissimulatie door het lagere primair saldo.

Het vorderingensaldo van de gezamenlijke overheid daalt op middellange termijn met bijna 1 miljard euro ten opzichte van de basissimulatie, d.i. beduidend minder dan de ex-antedaling van de btw-ontvangsten (2,6 miljard euro). Door de impact van de btw-verlaging op de economische activiteit, de werkgelegenheid en de prijzen financiert deze maatregel zichzelf in belangrijke mate (64 % in t+4).

3.4. Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen

a. Modaliteiten

In deze variant worden de werkgeversbijdragen in de marktsector verminderd met een ex ante bedrag dat overeenstemt met 0,5 % van het nominale bbp in de basissimulatie. Daartoe worden de impliciete bijdragevoeten in de HERMES-bedrijfstakken verlaagd met ongeveer 8 %.²⁰

²⁰ De impliciete bijdragevoeten van de bedrijfstakken worden dus proportioneel verminderd (met hetzelfde percentage, niet met hetzelfde aantal procentpunten).

b. Macro-economische effecten

De maatregel heeft een gunstige invloed op de werkgelegenheid. In het jaar t zouden ruim 13 000 bijkomende banen worden gecreëerd. In het jaar t+4 zou het totale aantal banen 22 000 hoger liggen dan in de basissimulatie. De werkgelegenheidscreatie wordt gestimuleerd op een directe en op een indirecte manier. De verlaging van de arbeidskosten beïnvloedt rechtstreeks de relatieve prijzen van de productiefactoren, wat leidt tot een substitutie-effect in het voordeel van de factor arbeid. Merk echter op dat de lastenverlaging voor de werkgevers deels wordt tenietgedaan door een toename van de brutolonen via het onderhandelingsmechanisme dat vervat zit in de loonvergelijkingen.²¹ De maatregel zorgt ook onrechtstreeks voor meer werkgelegenheid via een toename van de economische activiteit. Meer werkgelegenheid verhoogt immers het beschikbaar inkomen van de particulieren, waardoor ze meer besteden.

Tabel 7 Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,15	0,23	0,29
Overheidsconsumptie	0,00	0,01	0,02
Investerings	0,11	0,23	0,24
. Bedrijven	0,17	0,24	0,25
. Overheid	-0,00	0,01	0,00
. Woningen	0,00	0,31	0,36
Uitvoer	0,07	0,07	0,05
Invoer	0,06	0,11	0,13
Bbp	0,11	0,14	0,13
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	0,22	0,27	0,26
Deflator van de particuliere consumptie	-0,17	-0,23	-0,21
Bbp-deflator	-0,27	-0,30	-0,25
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	13,21	21,88	21,92
. in %	0,27	0,45	0,44
Productiviteit per uur (ondernemingen)	-0,18	-0,35	-0,35
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	-1,40	-1,38	-1,21
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-1,22	-1,03	-0,86
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,29	0,32	0,35
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,08	-0,11	-0,13
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,11	0,13	0,13
- verwerkende nijverheid	0,19	0,24	0,21
- bouw	0,09	0,18	0,19
- marktdiensten	0,11	0,13	0,12
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,27	0,45	0,44
- verwerkende nijverheid	0,33	0,52	0,51
- bouw	0,64	1,02	0,98
- marktdiensten	0,31	0,51	0,51

(*) Zie voetnoot 12.

²¹ De loonvergelijkingen voorzien dat een afname van de arbeidskost ten gunste van de werkgevers voor een deel wordt opgeëist (bij loononderhandelingen) door de werknemers onder de vorm van hogere brutolonen. Daarnaast zal een toename van het nettoloon zonder impact op de arbeidskost (betaald door de werkgever) ertoe leiden dat de werkgever een lager brutoloon zal onderhandelen. De mate waarin die fenomenen zich voordoen hangt af van de onderhandelingsmacht van werkgevers en werknemers (die econometrisch wordt geschat).

De arbeidskostendaling zorgt bovendien voor een neerwaartse druk op de binnenlandse prijzen, wat de competitiviteit van Belgische producten in het buitenland (via lagere uitvoerprijzen) verbetert en de uitvoer stimuleert. Ten slotte verhoogt de maatregel de winstgevendheid van de ondernemingen. Samen met de aantrekkelijke binnen- en buitenlandse vraag stimuleert dat de investeringsactiviteit van de ondernemingen.

Rekening houdend met een toename van de invoer, ligt het bbp in volume in de jaren t en t+4 resp. 0,11 % en 0,13 % boven zijn niveau van de basissimulatie. Het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland verslechtert enigszins ondanks de verbeterde kostencompetitiviteit.²²

De maatregel doet de toegevoegde waarde van de verwerkende nijverheid, de bouw en de marktdiensten op middellange termijn met 0,12 % tot 0,21 % toenemen t.o.v. de basissimulatie. De economische activiteit wordt arbeidsintensiever door de daling van de arbeidskosten. De werkgelegenheid zou in die drie takken immers 0,51 % tot 0,98 % hoger uitkomen.

c. Impact op de overheidsfinanciën

Door de positieve impact van de maatregel op de activiteit en op de werkgelegenheid is de stijging van het overheidstekort (t.o.v. de basissimulatie) ex post kleiner dan ex ante. Het terugverdieneffect bedraagt 52 % in het jaar t+4. Het wordt deels verkregen uit de sociale bijdragen zelf (via de werkgelegenheidscreatie) en deels door de stijging van de fiscale ontvangsten en door lagere primaire uitgaven.

Aan de ontvangstenzijde stijgt de opbrengst van de vennootschapsbelasting doordat de ondernemingen door de dalende kosten meer winst boeken. Ook de directe belastingen die door de gezinnen worden betaald nemen toe. De nominale belastbare basis van de particulieren stijgt dankzij de creatie van nieuwe arbeidsplaatsen, al wordt die toename enigszins afgeremd door een lagere indexering. De ontvangsten uit indirecte belastingen wijzigen nauwelijks: het positief volume-effect (toename van de particuliere bestedingen in volume) en het negatief prijseffect compenseren elkaar grotendeels. Op middellange termijn liggen de totale ontvangsten van de overheid 1,8 miljard euro onder het niveau van de basissimulatie.

De belangrijkste uitgavenverminderingen zijn toe te schrijven aan de daling van de overdrachten van de sociale zekerheid (daling van de werkloosheidsuitkeringen door de creatie van nieuwe arbeidsplaatsen en negatief prijseffect) en aan de daling van de geïndexeerde uitgaven. De verslechtering van het primair saldo verhoogt daarentegen geleidelijk de rentelasten. Op middellange termijn krimpen de totale overheidsuitgaven met 0,6 miljard euro.

---

²² De toename van de invoer overtreft die van de uitvoer, wat te wijten is aan een volume- en een prijseffect. De invoer neemt immers toe door de stijging van (vooral) de binnenlandse vraag. Bovendien dalen de uitvoerprijzen (competitiviteitsverbetering) terwijl de invoerprijzen nagenoeg onveranderd blijven t.o.v. de basissimulatie.

Tabel 8 Een algemene verlaging van de werkgeversbijdragen - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	-1947	-1933	-1834
A. Fiscale ontvangsten	324	357	426
1. Directe belastingen	365	390	419
Huishoudens	46	200	278
Vennootschappen	321	192	143
Overige	-2	-2	-1
2. Indirecte belastingen	-35	-26	12
3. Vermogensheffingen	-6	-7	-5
B. Sociale premies	-2206	-2218	-2259
C. Overige ontvangsten	-65	-72	-1
2. Uitgaven	-515	-725	-580
A. Primaire uitgaven	-520	-779	-758
1. Lopende uitgaven	-483	-744	-730
a) Beloning van werknemers	-117	-160	-151
b) Intermediair verbruik en belastingen	-32	-45	-42
c) Sociale uitkeringen	-335	-546	-544
d) Overige	2	7	7
2. Kapitaaluitgaven	-38	-35	-28
a) Bruto investeringen in vaste activa	-31	-26	-20
b) Overige	-6	-9	-8
B. Rentelasten	5	53	178
3. Primair saldo	-1426	-1154	-1076
4. Vorderingsaldo	-1432	-1207	-1254
in % van het bbp	-0,31	-0,25	-0,24
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	-2328	-2473	-2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	38%	51%	52%

(*) Zie voetnoot 13.

3.5. Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen

a. Modaliteiten

Net als in de vorige variant worden de werkgeversbijdragen in de marktsector verminderd, maar in dit geval geldt de maatregel enkel voor de laagbetaalde²³ arbeid. Het ex ante bedrag van de maatregel stemt overeen met 0,5 % van het nominale bbp in de basissimulatie. Daartoe worden de impliciete bijdragevoeten voor de laagbetaalde arbeid in de HERMES-bedrijfstukken verlaagd met ongeveer 40 %.²⁴

b. Macro-economische effecten

Bij een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen spelen dezelfde mechanismen als bij de in paragraaf 3.4 besproken algemene maatregel. Ook bij een gerichte maatregel stimuleren de lagere arbeidskosten rechtstreeks de werkgelegenheid, maar in dit geval is er niet alleen een substitutie-effect in het voordeel van de productiefactor arbeid, maar binnen die factor is er ook substitutie in het voordeel van laagbetaalde arbeid. De impact op de werkgelegenheid en op de economische activiteit is

²³ In HERMES werd het onderscheid tussen hoge en lage lonen in 2005 geïntroduceerd als de bovengrens aan het brutoloon waarbij een tewerkstellingslijn in dat jaar recht had op het lageloonsupplement van de structurele werkgeversbijdragevermindering. In dat jaar bedroeg die bovengrens aan het brutoloon ongeveer 5 900 euro voor een voltijds equivalent (VTE) per kwartaal. Dat bedrag wordt in het model geïndexeerd aan het gemiddelde VTE-brutoloon. Daardoor gaat het in 2019 om ongeveer 7 900 euro en in 2023 om ongeveer 8 700 euro.

²⁴ De impliciete bijdragevoeten van de bedrijfstukken worden dus proportioneel verminderd (met hetzelfde percentage, niet met hetzelfde aantal procentpunten).

gunstiger dan bij een algemene bijdragevermindering. Op middellange termijn worden er 35 000 banen gecreëerd (t.o.v. 22 000 bij een algemene maatregel), terwijl het bbp in volume 0,16 % boven zijn niveau van de basissimulatie uitkomt. Het saldo van de lopende verrichtingen met het buitenland verslechtert enigszins ondanks de verbeterde kostencompetitiviteit.²⁵

Tabel 9 Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,15	0,21	0,26
Overheidsconsumptie	0,01	0,02	0,04
Investerings	0,14	0,28	0,29
. Bedrijven	0,20	0,32	0,32
. Overheid	-0,00	0,01	0,00
. Woningen	0,00	0,30	0,34
Uitvoer	0,08	0,10	0,08
Invoer	0,06	0,10	0,12
Bbp	0,13	0,17	0,16
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	<i>0,26</i>	<i>0,34</i>	<i>0,32</i>
Deflator van de particuliere consumptie	-0,22	-0,35	-0,35
Bbp-deflator	-0,33	-0,44	-0,41
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	16,61	31,81	35,23
. in %	0,34	0,65	0,71
Productiviteit per uur (ondernemingen)	-0,24	-0,53	-0,61
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	-1,73	-2,05	-1,97
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-1,49	-1,52	-1,37
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,27	0,27	0,31
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,09	-0,13	-0,14
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,13	0,17	0,16
- verwerkende nijverheid	0,23	0,32	0,29
- bouw	0,11	0,22	0,22
- marktdiensten	0,14	0,16	0,15
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,34	0,65	0,71
- verwerkende nijverheid	0,27	0,50	0,51
- bouw	0,50	0,90	0,85
- marktdiensten	0,45	0,84	0,94

(*) Zie voetnoot 12.

De ex post budgettaire kosten per nieuwe werkplaats²⁶ bedragen 37 000 euro in het geval van een gerichte bijdragevermindering tegenover 57 000 euro bij een algemene maatregel. Dat verschil wordt verklaard door de volgende factoren. Aangezien de maatregel zich enkel op de lage lonen richt, worden met eenzelfde budgettaire ingreep meer arbeidsplaatsen gecreëerd. Bovendien zorgt de substitutie van hoog- naar laagbetaalde arbeid voor een daling van het gemiddeld loon in de economie als geheel, wat een bijkomende impuls geeft aan de vraag naar arbeid. Bijgevolg valt de werkloosheidsgraad sterker terug, wat leidt tot sterkere vertrouwenseffecten die de particuliere consumptie positief beïnvloeden, ondanks het feit dat de opwaartse impact op het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren op middellange termijn beperkter is dan bij de algemene bijdragevermindering.²⁷

²⁵ Net als bij de algemene bijdragevermindering overtreft de toename van de invoer die van de uitvoer.

²⁶ Gedefinieerd als de ex post daling van het overheidssaldo gedeeld door het aantal bijkomende jobs.

²⁷ Bij een gerichte maatregel daalt het gemiddelde loon in de economie als geheel, maar wordt het globaal beschikbaar inkomen ondersteund door de stijging van de werkgelegenheid. Bij de algemene maatregel is de jobcreatie weliswaar beperkter, maar

Een op de lage lonen gerichte maatregel doet de toegevoegde waarde van de verwerkende nijverheid, de bouw en de marktdiensten op middellange termijn met 0,15 % à 0,29 % toenemen (t.o.v. 0,12 % à 0,21 % bij een algemene bijdragevermindering). De werkgelegenheidscreatie in de marktdiensten is aanzienlijk sterker dan bij de algemene maatregel, maar het aantal bijkomende jobs in de verwerkende nijverheid en in de bouw is beperkter dan bij de algemene maatregel. Het aandeel van laagbetaalde arbeid in de werkgelegenheid is immers beduidend hoger in de marktdiensten dan in de bouw en de verwerkende nijverheid.

c. Impact op de overheidsfinanciën

Bij een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen bedraagt het terugverdieneffect op middellange termijn 50 %, wat in lijn is met dat van een algemene verlaging (52 %). Niettemin hebben beide maatregelen een verschillende macro-economische impact, wat zich ook weerspiegelt in verschillende resultaten per component van de overheidsfinanciën. Een gerichte verlaging leidt tot een relatief sterkere daling van het algemene prijspeil, tot een grotere werkgelegenheidscreatie en tot een factorsubstitutie in het voordeel van laagbetaalde arbeid.

Tabel 10 Een op de lage lonen gerichte verlaging van de werkgeversbijdragen - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	-2166	-2433	-2474
A. Fiscale ontvangsten	257	192	215
1. Directe belastingen	315	286	288
Huishoudens	-66	12	80
Vennootschappen	383	277	211
Overige	-2	-3	-3
2. Indirecte belastingen	-50	-82	-62
3. Vermogensheffingen	-8	-11	-11
B. Sociale premies	-2344	-2516	-2639
C. Overige ontvangsten	-80	-110	-51
2. Uitgaven	-679	-1158	-1153
A. Primaire uitgaven	-685	-1214	-1336
1. Lopende uitgaven	-643	-1165	-1293
a) Beloning van werknemers	-160	-249	-263
b) Intermediair verbruik en belastingen	-41	-69	-73
c) Sociale uitkeringen	-436	-843	-960
d) Overige	-5	-5	2
2. Kapitaaluitgaven	-42	-49	-42
a) Bruto investeringen in vaste activa	-34	-35	-29
b) Overige	-8	-14	-14
B. Rentelasten	6	55	183
3. Primair saldo	-1482	-1220	-1138
4. Vorderingsaldo	-1487	-1275	-1321
in % van het bbp	-0,32	-0,26	-0,26
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	-2328	-2473	-2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	36%	48%	50%

(*) Zie voetnoot 13.

Ondanks de sterke werkgelegenheidscreatie, liggen de totale overheidsontvangsten ruim onder hun niveau van de basissimulatie (-2,5 miljard euro in t+4). Dat wordt, naast het ex-antebedrag van de daling van de socialezekerheidsbijdragen op de lage lonen, verklaard door het feit dat de nominale belastbare

---

is er geen daling van het gemiddelde loon (geen substitutie tussen hoge en lage lonen), waardoor het globaal beschikbaar inkomen hoger uitkomt dan bij de gerichte maatregel.

basis – voor de bijdragen en voor de personenbelasting – enerzijds wel positief wordt beïnvloed door de netto-toename van het aantal jobs, maar anderzijds ook negatief door de factorsubstitutie ten voordele van laagbetaalde arbeid en door de daling van het algemene prijspeil. De ontvangsten uit de door de gezinnen betaalde directe belastingen nemen daardoor pas op middellange termijn licht toe. Enkel de door de ondernemingen betaalde directe belastingen nemen aanzienlijk toe (hun winsten stijgen dankzij lagere arbeidskosten). De ontvangsten uit indirecte belastingen gaan licht achteruit doordat het positieve volume-effect (volumestijging van de particuliere consumptie en van de investeringen in woongebouwen) meer dan gecompenseerd wordt door het negatieve prijseffect.

Ook de totale overheidsuitgaven dalen sterk (-1,2 miljard euro in t+4). Sommige primaire uitgaven worden enkel aangetast door het negatieve prijseffect, terwijl dat effect voor de sociale uitkeringen wordt versterkt door de daling van de werkloosheid. De rentelasten nemen daarentegen toe door de verslechtering van het primair saldo.

Het vorderingensaldo daalt op middellange termijn met 1,3 miljard euro ten opzichte van de basissimulatie. De helft van de ex-antekostprijs van de maatregel wordt dus gecupereerd door de gunstige economische impact van de maatregel.

3.6. Een verlaging van de werknemersbijdragen

a. Modaliteiten

De werknemersbijdragen in de marktsector worden jaarlijks verlaagd met een totaalbedrag dat ex ante overeenkomt met 0,5 % van het nominale bbp in de basissimulatie. Daarbij wordt verondersteld dat de fiscale werkbonus ongewijzigd blijft.

b. Macro-economische effecten

De maatregel heeft een directe positieve impact op de koopkracht van de werknemers omdat de nettolonen stijgen (het verschil tussen het bruto- en het nettoloon van de werknemers verkleint ten koste van de sociale zekerheid). Dat heeft een gunstige impact op de particuliere consumptie²⁸ en op de investeringen in woongebouwen, die op middellange termijn resp. 0,45 % en 0,55 % boven hun niveau van de basissimulatie uitstijgen. De verbeterde binnenlandse afzetmogelijkheden geven een impuls aan de bedrijfsinvesteringen. Rekening houdend met een hogere invoervraag, neemt het bbp in volume in het eerste jaar toe met 0,05 % en zou het op middellange termijn 0,17 % boven zijn niveau van de basissimulatie uitkomen.

De bijkomende jobcreatie blijft aanvankelijk beperkt tot minder dan 1 000, maar op middellange termijn zou het aantal banen 19 000 hoger liggen dan in de basissimulatie. De impact op de werkgelegenheid is niet alleen toe te schrijven aan de toegenomen economische activiteit. Een deel van de daling van de werknemersbijdragen wordt via loononderhandelingen immers na enige tijd omgezet in brutoloon dalingen en dus ook in arbeidskostendalingen. Aanvankelijk is de impact op de arbeidskosten

²⁸ In deze variant dient rekening te worden gehouden met het feit dat het model geen onderscheid maakt tussen de spaarneiging van de werkenden (die in deze variant hun beschikbaar inkomen het sterkst zien toenemen) en van de uitkeringsgerechtigden. Er wordt enkel rekening gehouden met de gemiddelde spaarneiging (van de totale bevolking).

(en dus op de werkgelegenheid) veel minder uitgesproken dan in het geval van een vermindering van de werkgeversbijdragen, maar op middellange termijn is die impact van dezelfde grootteorde als bij een lineaire werkgeversbijdragevermindering.

De maatregel doet de toegevoegde waarde van de verwerkende nijverheid, de bouw en de marktdiensten op middellange termijn in ongeveer dezelfde mate toenemen (met 0,17 % tot 0,24 % t.o.v. de basissimulatie). De economische activiteit wordt arbeidsintensiever door de daling van de arbeidskosten. De werkgelegenheid zou in die drie takken immers 0,40 % tot 0,79 % hoger uitkomen dan in de basissimulatie.

Tabel 11 Een verlaging van de werknemersbijdragen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,21	0,41	0,45
Overheidsconsumptie	-0,00	0,01	0,01
Investerings	0,04	0,27	0,31
. Bedrijven	0,06	0,24	0,29
. Overheid	-0,00	0,01	0,00
. Woningen	0,00	0,52	0,55
Uitvoer	-0,00	0,05	0,05
Invoer	0,07	0,17	0,19
Bbp	0,05	0,16	0,17
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	<i>0,11</i>	<i>0,32</i>	<i>0,34</i>
Deflator van de particuliere consumptie	0,00	-0,12	-0,16
Bbp-deflator	0,00	-0,17	-0,21
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	0,76	12,47	19,21
. in %	0,02	0,25	0,39
Productiviteit per uur (ondernemingen)	0,04	-0,12	-0,25
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	0,02	-0,89	-1,12
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-0,02	-0,78	-0,87
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,61	0,53	0,50
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,07	-0,17	-0,20
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,05	0,15	0,16
- verwerkende nijverheid	0,02	0,17	0,20
- bouw	0,03	0,22	0,24
- marktdiensten	0,06	0,16	0,17
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,02	0,25	0,39
- verwerkende nijverheid	0,00	0,26	0,40
- bouw	0,01	0,54	0,79
- marktdiensten	0,02	0,30	0,46

(*) Zie voetnoot 12.

c. Impact op de overheidsfinanciën

De overheidsontvangsten dalen uiteraard, maar dat wordt uitsluitend verklaard door de daling van de socialezekerheidsbijdragen, die nog wordt versterkt door de daling van de onderhandelde brutolonen. De overige ontvangstencategorieën liggen hoger dan hun basisniveau. Dat is vooral het geval voor de door de gezinnen betaalde directe belastingen (toename van het aantal werkenden en verhoging van het belastbaar inkomen door de lagere werknemersbijdragen). Daarnaast stijgen ook de ontvangsten uit de vennootschapsbelasting, niet alleen dankzij de toegenomen economische activiteit, maar ook door

de daling van de arbeidskosten. Ten slotte zijn er extra ontvangsten uit de indirecte belastingen (toename van de particuliere consumptie).

De belangrijkste uitgavenverminderingen zijn toe te schrijven aan de daling van de overdrachten van de sociale zekerheid (daling van het aantal werklozen in combinatie met een negatief prijseffect) en aan lagere geïndexeerde uitgaven. De verslechtering van het primair saldo (met 1,4 miljard op middellange termijn) verhoogt daarentegen geleidelijk de rentelasten.

De maatregel verdient zichzelf voor 40 % terug op middellange termijn, wat minder is dan in het geval van algemene en gerichte werkgeversbijdrageverminderingen (beide ongeveer 50 %). Dat verschil wordt vooral verklaard door een meer uitgesproken daling van de socialezekerheidsbijdragen bij een werknemersbijdragevermindering als gevolg van de lagere (onderhandelde) brutolonen, terwijl bij een werkgeversbijdragevermindering een toename van de (onderhandelde) brutolonen wordt opgetekend.

Tabel 12 Een verlaging van de werknemersbijdragen - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	-1430	-1919	-2079
A. Fiscale ontvangsten	875	863	846
1. Directe belastingen	807	767	748
Huishoudens	781	542	535
Vennootschappen	25	225	214
Overige	1	-0	-0
2. Indirecte belastingen	66	96	99
3. Vermogensheffingen	2	-0	-1
B. Sociale premies	-2308	-2754	-2946
C. Overige ontvangsten	3	-28	22
2. Uitgaven	8	-396	-508
A. Primaire uitgaven	3	-455	-703
1. Lopende uitgaven	2	-433	-679
a) Beloning van werknemers	2	-75	-106
b) Intermediair verbruik en belastingen	0	-24	-33
c) Sociale uitkeringen	-6	-313	-506
d) Overige	6	-21	-34
2. Kapitaaluitgaven	1	-23	-24
a) Bruto investeringen in vaste activa	0	-18	-18
b) Overige	0	-5	-6
B. Rentelasten	5	59	195
3. Primair saldo	-1432	-1464	-1376
4. Vorderingsaldo	-1438	-1523	-1571
in % van het bbp	-0,31	-0,31	-0,30
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	<i>-2328</i>	<i>-2473</i>	<i>-2617</i>
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	<i>38%</i>	<i>38%</i>	<i>40%</i>

(*) Zie voetnoot 13.

3.7. Een verhoging van de sociale uitkeringen

a. Modaliteiten

De sociale uitkeringen aan de huishoudens worden jaarlijks verhoogd met een totaalbedrag dat ex ante overeenkomt met 0,5 % van het nominale bbp in de basissimulatie. We veronderstellen dat de helft van

dat bedrag wordt besteed aan een verhoging van de werknemerspensioenen en dat de andere helft wordt gebruikt voor een verhoging van de kinderbijslag.²⁹

b. Macro-economische effecten

De maatregel geeft een rechtstreekse positieve impuls aan de koopkracht van de uitkeringsgerechtigden. De impact op het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (0,80 % op middellange termijn) is groter dan in de variant met lagere werknemersbijdragen (0,50 %) omdat de impliciete belastingvoet op de sociale uitkeringen lager is dan die op de brutolonen. De gunstige impact op de particuliere consumptie en op de investeringen in woongebouwen is dan ook wat meer uitgesproken, met een toename van resp. 0,67 % en 0,78 % op middellange termijn. De verbeterde binnenlandse afzetmogelijkheden geven een impuls aan de bedrijfsinvesteringen. Rekening houdend met een hogere invoervraag, neemt het bbp in volume in het eerste jaar toe met 0,06 % en zou het op middellange termijn 0,16 % boven zijn niveau van de basissimulatie uitkomen.

Tabel 13 Een verhoging van de sociale uitkeringen - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,26	0,54	0,67
Overheidsconsumptie	-0,00	-0,00	-0,01
Investeringen	0,05	0,27	0,31
. Bedrijven	0,07	0,19	0,22
. Overheid	-0,00	-0,00	-0,00
. Woningen	0,00	0,67	0,78
Uitvoer	-0,00	-0,00	-0,01
Invoer	0,09	0,21	0,26
Bbp	0,06	0,14	0,16
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	<i>0,13</i>	<i>0,29</i>	<i>0,32</i>
Deflator van de particuliere consumptie	0,00	0,01	0,04
Bbp-deflator	0,00	0,02	0,06
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	0,92	2,61	2,99
. in %	0,02	0,05	0,06
Productiviteit per uur (ondernemingen)	0,05	0,09	0,09
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	0,02	0,09	0,18
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-0,02	0,00	0,09
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,74	0,79	0,80
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,08	-0,20	-0,25
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,06	0,13	0,14
- verwerkende nijverheid	0,02	0,05	0,04
- bouw	0,04	0,21	0,24
- marktdiensten	0,08	0,15	0,17
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,02	0,05	0,06
- verwerkende nijverheid	0,00	0,01	-0,01
- bouw	0,01	0,08	0,09
- marktdiensten	0,03	0,07	0,08

(*) Zie voetnoot 12.

²⁹ Pensioenen en kinderbijslag worden fiscaal niet op dezelfde manier behandeld. Naarmate de kinderbijslag een grotere weging krijgt, heeft de maatregel een gunstiger effect op de koopkracht van de particulieren, ten koste van de overheidsontvangsten uit de personenbelasting.

De consumptie van de particulieren neemt minder sterk toe dan hun beschikbaar inkomen, wat leidt tot een hogere spaarquote.³⁰ Naarmate sociale uitkeringen terechtkomen bij bevolkingsgroepen met een lager dan gemiddelde spaarneiging, vergroot de impact op de particuliere consumptie.

De maatregel is gunstig voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid in de marktdiensten en de bouw, maar beïnvloedt nauwelijks de verwerkende nijverheid, die zich relatief meer richt op de uitvoer.

c. Impact op de overheidsfinanciën

De fiscale en parafiscale ontvangsten laten een hoger niveau optekenen dan in de basissimulatie. De toename van de gezinsuitgaven leidt tot meer indirecte belastingen, terwijl de toename van de werkgelegenheid leidt tot een stijging van de socialezekerheidsbijdragen en de ontvangsten uit de personenbelasting. Die laatste stijgen ook omdat een deel³¹ van de verhoging van de sociale uitkeringen aan de gezinnen de belastbare basis van de personenbelasting doet toenemen. In totaal komen de overheidsontvangsten op middellange termijn 1,1 miljard euro hoger uit.

Tabel 14 Een verhoging van de sociale uitkeringen - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	584	889	1141
A. Fiscale ontvangsten	515	737	865
1. Directe belastingen	432	521	572
Huishoudens	401	479	552
Vennootschappen	30	40	17
Overige	1	2	3
2. Indirecte belastingen	81	209	284
3. Vermogensheffingen	3	7	9
B. Sociale premies	66	131	194
C. Overige ontvangsten	3	21	82
2. Uitgaven	2341	2589	2961
A. Primaire uitgaven	2332	2513	2741
1. Lopende uitgaven	2332	2510	2731
a) Beloning van werknemers	2	8	27
b) Intermediair verbruik en belastingen	1	3	9
c) Sociale uitkeringen	2320	2475	2658
d) Overige	9	23	37
2. Kapitaaluitgaven	1	3	10
a) Bruto investeringen in vaste activa	1	3	8
b) Overige	0	1	2
B. Rentelasten	8	75	220
3. Primair saldo	-1748	-1624	-1600
4. Vorderingsaldo	-1756	-1700	-1820
in % van het bbp	-0,38	-0,34	-0,34
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	2328	2473	2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	25%	31%	30%

(*) Zie voetnoot 13.

De uitgaven stijgen met 3 miljard euro op middellange termijn. Het grootste deel daarvan is afkomstig van de sociale uitkeringen (die ex ante met 2,6 miljard euro toenemen en ex post met 2,7 miljard).³² Ook

³⁰ Daarbij dient te worden opgemerkt dat het model enkel rekening houdt met de macro-economische spaarquote. Er worden geen specifieke spaarquotes onderscheiden voor bv. werkenden of uitkeringsgerechtigden.

³¹ Het resterende deel (bepaalde zeer lage pensioenen en de kinderbijslag) is niet onderworpen aan de personenbelasting.

³² De daling van het uitgekeerde bedrag aan werkloosheidsvergoedingen wordt gecompenseerd door een positief prijseffect (bijkomende indexering van het totaalbedrag aan sociale uitkeringen).

de rentelasten nemen toe door de terugval van het primair saldo (met 1,6 miljard euro in het jaar t+4). Het terugverdieneffect van de hier gesimuleerde verhoging van de sociale uitkeringen bedraagt 30 %.

3.8. Een verlaging van de personenbelasting

a. Modaliteiten

De overheidsontvangsten uit de personenbelasting worden via een vermindering van de bedrijfsvoorheffing jaarlijks verlaagd met een totaalbedrag dat ex ante overeenkomt met 0,5 % van het nominale bbp in de basissimulatie.

b. Macro-economische effecten

De maatregel heeft een directe positieve impact op de koopkracht van de particulieren. De positieve impuls op hun beschikbaar inkomen (0,86 % op middellange termijn) is groter dan bij de verhoging van de sociale uitkeringen en de verlaging van de werknemersbijdragen. In die laatste twee gevallen vloeit een deel van de inkomensstijging immers terug naar de overheid omdat de belastbare basis van de personenbelasting stijgt. Dat is hier niet het geval omdat de aanslagvoeten van de personenbelasting worden verlaagd terwijl de belastbare basis (ex ante) ongewijzigd blijft.

Van de hier gepresenteerde varianten heeft een vermindering van de personenbelasting dan ook de meest gunstige impact op de particuliere consumptie en op de investeringen in woongebouwen, met een toename van resp. 0,74 % en 0,89 % op middellange termijn. De verbeterde binnenlandse afzetmogelijkheden geven een impuls aan de bedrijfsinvesteringen. Rekening houdend met de hogere invoervraag, neemt het bbp in volume in het eerste jaar toe met 0,08 % en zou het op middellange termijn 0,23 % boven zijn niveau van de basissimulatie uitkomen.

Een daling van de personenbelasting heeft een kleinere neerwaartse impact op de onderhandelde brutolonen dan een vermindering van werknemersbijdragen. Bij een verlaging van de personenbelasting gaat het voordeel immers niet volledig naar de werkenden, maar komt de maatregel ook de uitkeringstrekkers ten goede, terwijl een werknemersbijdragevermindering enkel ten goede komt van de werkenden.

De bijkomende jobcreatie blijft aanvankelijk beperkt tot ruim 1 000, maar op middellange termijn zou het aantal banen 18 000 hoger liggen dan in de basissimulatie. Net als bij de vermindering van de werknemersbijdragen is de impact op de werkgelegenheid niet alleen toe te schrijven aan de toegenomen economische activiteit, maar ook aan de daling van de arbeidskosten (daling van de onderhandelde brutolonen).

De maatregel doet de toegevoegde waarde van de verwerkende nijverheid, de bouw en de marktdiensten op middellange termijn in ongeveer dezelfde mate toenemen (met 0,20 % à 0,33 % t.o.v. de basissimulatie). De economische activiteit wordt arbeidsintensiever door de daling van de arbeidskosten. De werkgelegenheid zou in die drie takken immers 0,34 % tot 0,72 % hoger uitkomen dan in de basissimulatie.

Tabel 15 Een verlaging van de personenbelasting - Belangrijkste macro-economische en sectorale resultaten
Verschillen in % t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
Bestedingen (in volume)			
Particuliere consumptie	0,32	0,63	0,74
Overheidsconsumptie	-0,00	0,00	0,01
Investerings	0,06	0,38	0,43
. Bedrijven	0,09	0,31	0,36
. Overheid	-0,00	0,00	0,00
. Woningen	0,00	0,80	0,89
Uitvoer	-0,00	0,04	0,04
Invoer	0,11	0,26	0,30
Bbp	0,08	0,21	0,23
<i>p.m. budgettaire multiplier (*)</i>	<i>0,16</i>	<i>0,42</i>	<i>0,46</i>
Deflator van de particuliere consumptie	0,00	-0,10	-0,12
Bbp-deflator	0,00	-0,14	-0,15
Totale werkgelegenheid			
. in duizenden	1,12	12,07	18,09
. in %	0,02	0,25	0,36
Productiviteit per uur (ondernemingen)	0,06	-0,05	-0,17
Nominale loonkosten per uur (ondernemingen)	0,03	-0,72	-0,87
Loonkosten per eenheid product (ondernemingen)	-0,03	-0,67	-0,70
Reëel beschikbaar inkomen v.d. particulieren	0,91	0,87	0,86
Saldo van de lopende rekening met het buitenland (in % van het bbp)	-0,10	-0,25	-0,30
Totale bruto toegevoegde waarde in volume, waarvan	0,07	0,20	0,22
- verwerkende nijverheid	0,03	0,18	0,20
- bouw	0,04	0,30	0,33
- marktdiensten	0,10	0,22	0,24
Totale werkgelegenheid, waarvan	0,02	0,25	0,36
- verwerkende nijverheid	0,01	0,23	0,34
- bouw	0,01	0,51	0,72
- marktdiensten	0,03	0,29	0,43

(*) Zie voetnoot 12.

c. Impact op de overheidsfinanciën

De totale overheidsontvangsten dalen op middellange termijn met 2,7 miljard euro t.o.v. de basissimulatie. Enerzijds dalen de brutolonen ondanks de bijkomende jobcreatie, wat leidt tot een daling van de sociale bijdragen en tot een daling van de ontvangsten uit de personenbelasting die ex post (2,8 miljard euro) sterker is dan ex ante (2,6 miljard euro). Anderzijds zijn er extra ontvangsten uit de vennootschapsbelasting (dankzij de toegenomen economische activiteit en de lagere arbeidskosten) en uit de indirecte belastingen (door meer particuliere consumptie en investeringen in woongebouwen).

De belangrijkste verminderingen van de overheidsuitgaven zijn toe te schrijven aan de daling van de overdrachten van de sociale zekerheid (een daling van de werkloosheidsuitkeringen door de creatie van nieuwe arbeidsplaatsen en een negatief prijseffect) en aan lagere geïndexeerde uitgaven. De verslechtering van het primair saldo verhoogt daarentegen geleidelijk de rentelasten.

Het vorderingensaldo daalt met 2,3 miljard euro in het jaar t+4, wat aanzienlijk meer is dan in het geval van een verlaging van de werknemersbijdragen (-1,6 miljard euro, zie paragraaf 3.6) of een verhoging van de sociale uitkeringen (-1,8 miljard, zie paragraaf 3.7). Het terugverdieneffect van de verlaging van de personenbelasting is dan ook aanzienlijk lager (10 %).

Tabel 16 Een verlaging van de personenbelasting - Impact op de overheidsfinanciën
Verschillen in miljoen euro t.o.v. de basissimulatie, tenzij anders vermeld

	t	t+2	t+4
1. Ontvangsten	-2129	-2494	-2662
A. Fiscale ontvangsten	-2163	-2269	-2418
1. Directe belastingen	-2265	-2464	-2656
Huishoudens	-2303	-2679	-2847
Vennootschappen	37	214	190
Overige	1	1	1
2. Indirecte belastingen	99	192	235
3. Vermogensheffingen	3	3	4
B. Sociale premies	30	-197	-206
C. Overige ontvangsten	4	-29	-39
2. Uitgaven	15	-287	-317
A. Primaire uitgaven	5	-368	-531
1. Lopende uitgaven	4	-350	-515
a) Beloning van werknemers	2	-60	-76
b) Intermediair verbruik en belastingen	1	-19	-24
c) Sociale uitkeringen	-8	-265	-405
d) Overige	9	-7	-11
2. Kapitaaluitgaven	1	-18	-15
a) Bruto investeringen in vaste activa	1	-14	-11
b) Overige	0	-4	-5
B. Rentelasten	10	80	213
3. Primair saldo	-2134	-2127	-2131
4. Vorderingsaldo	-2144	-2207	-2345
in % van het bbp	-0,46	-0,44	-0,45
<i>p.m. Ex ante budgettaire impact (in miljoen euro)</i>	-2328	-2473	-2617
<i>p.m. Terugverdieneffect (*)</i>	8%	11%	10%

(*) Zie voetnoot 13.